

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitaciji fakultet

Diplomski rad
Utjecaj jezika na razumijevanje humora kod
osnovnoškolaca bez teškoća i sa posebnim jezičnim
teškoćama

Tea Tkalčević

Zagreb, rujan, 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitaciji fakultet

Diplomski rad

Utjecaj jezika na razumijevanje humora kod
osnovnoškolaca bez teškoća i sa posebnim jezičnim
teškoćama

Tea Tkalčević

Izv.prof.dr.sc. Marijan Palmović

Zagreb, rujan, 2017.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad (*Utjecaj jezika na razumijevanje humora kod osnovnoškolaca bez teškoća i sa posebnim jezičnim teškoćama*) i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Tea Tkalčević

Mjesto i datum: Zagreb, 06.09.2017.

ZAHVALA

Veliku zahvalnost, u prvom redu, dugujem svom mentoru izv.prof.dr.sc. Marijanu Palmoviću koji mi je svojim savjetima pomogao pri izradi ovog diplomskog rada, i što je uvijek imao strpljenja i vremena za moje brojne upite. Posebnu zahvalu upućujem i izv.prof.dr.sc. Jeleni Kuvač Kraljević koja mi je omogućila dostupnost svih potrebnih materijala.

Neizmjernu profesionalnu podršku, pružile su mi logopedinja Martina Erić i logopedinja Maja Šurina, koje su mi nesebično omogućile provođenje istraživanja u vrijeme trajanja terapije, pomogle u odabiru uzorka i strpljivo uvažavale sve moje zahtjeve.

Ovim putem zahvaljujem se i ravnateljici OŠ Dragutina Kušlana Petri Štingl Raić, ravnatelju OŠ Retkovec Jaki Šukeru te ravnatelju OŠ Petra Preradovića Denisu Žvorcu što su mi omogućili provođenje upitnika u prostoru škole.

Svim učenicima koji su sudjelovali u istraživanju, kao i njihovim roditeljima i učiteljima, zahvaljujem na ukazanom povjerenju i strpljenju.

Također, zahvaljujem se svojem dečku Luki Kroli koji mi je svojim savjetima, knjigama i neprospavanim noćima pomogao u pripremi ispitnog materijala. Hvala što si mi oprostio sav stres, paniku, razmišljanje na glas i učinio mi ovu posljednju studijsku godinu zabavnom i gotovo podnošljivom.

I na kraju, najveću zaslugu za ono što sam postigla pripisujem svojim roditeljima, koji su uvijek bili uz mene i upućivali me na pravi put.

SAŽETAK

Dosadašnja istraživanja o razvoju djece s posebnim jezičnim teškoćama (PJT) pokazala su da ona često ne mogu pronaći i identificirati ključni podatak te pričati i razmišljati o jeziku, pa je s obzirom na esencijalistički model razumijevanja lingvističkog humora ova skupina djece izrazito zanimljiva za ovo istraživanje koje je prvenstveno potaknuto nedostatkom novijih spoznaja o razvoju, kategorizaciji, procjeni i razumijevanju lingvističkog humora kod osnovnoškolaca, posebno na hrvatskom govornom području. Cilj mu je bio utvrditi kako jezik utječe na razumijevanje humora kod osnovnoškolaca bez teškoća i sa posebnim jezičnim teškoćama u okviru hrvatskog jezika. Uzorak je uključivao 40 ispitanika iz 3 različite osnovne škole koji su bili podijeljeni prema razredu, spolu i skupini. Učenici su ispitani nestandardiziranim upitnicima u pisanom, slikovnom i usmenom obliku, napravljenima za potrebe ovog rada te prevedenom RHAI skalom samoprocjene humora. Nalazi su općenito konzistentni s nekim istraživanjima koja se odnose na razumijevanje osnovnih kategorija lingvističkog humora i figurativnog jezika. Skupina učenika sa posebnim jezičnim teškoćama statistički je teže razumjela prirodu višenamjenskih riječi te znatno slabije segmentirala i redefinirala fonološke nizove u zadacima koji su uključivali mijenjanje poretka glasova ili glasovnih skupina u riječi, namjerno miješanje morfema sa nezavisnom riječi u neobičan oblik, sintaktičko deriviranje dvije različite strukture u površinski jednaku strukturu i zadatke u kojima postoji fonološka, no ne i morfološka podloga u novonastaloj riječi. Utjecaj jezika na razumijevanje humora time je potvrđen. Ustanovljeno je i da su između skupina djevojčice bolje od dječaka u razumijevanju sintaktičkog humora, dok je unutar skupine osnovnoškolaca s PJT zaključeno da dječaci bolje razumiju fonološki i leksički humor. Potrebno je daljnjim istraživanjima ispitati stavke i zadatke s većim brojem djece različitih dobnih skupina, dodatno istražiti pronađene korelacije kako bi se produbilo znanje o razumijevanju humora i učinio korak ka razvijanju klinički relevantnog alata za procjenu na hrvatskom tržištu te utvrditi valjanost i pouzdanost upitnika, napraviti kategorizaciju šala i viceva prema pravilima i mogućnostima hrvatskog jezika te proširiti mogućnosti ispitnog materijala.

Ključne riječi : PJT, osnovnoškolci, lingvistički humor, Hrvatska, esencijalizam

SUMMARY

The current research on the development of children with special language impairment (SLI) has shown that they often cannot find and identify key information, talk and think about language. So, considering the essentialist model of understanding linguistic humor, this group of students is extremely interesting for this research, which is primarily motivated by the lack of new theories about the development, categorization, assessment and understanding of linguistic humor in elementary schools, especially in the Croatia. The goal was to determine how language affects linguistic humor understanding in elementary school within the possibilities of Croatian language. The sample included 40 respondents from 3 different elementary schools divided by class (first or second), gender and group (SLI or without difficulties). The students were examined by non-standardized questionnaires in written, pictorial and oral form, made for this research and by translated RHAI self-assessment humor scale. The findings are generally consistent with previous researches that relate to the understanding of the basic categories of linguistic humor and figurative language. A group of students with special language impairment was statistically poorer in understanding the nature of ambiguous words and significantly less able to segregate and redefine phonological sequences in tasks involving changing the order of phoneme or phoneme groups into words, deliberately mixing morphemes with independent words into an unusual form, syntactically deriving two different structures in a surface-like structures and solving tasks in which there is a phonological, but not a morphological basis in a new word. The influence of language on understanding linguistic humor has thus been confirmed. It was also found that girls were better than boys in understanding syntactic humor, while within a SLI group of primary school students, boys were better in understanding the phonological and lexical humor. Further research is required to examine items and tasks with a larger number of children of different age groups, to further explore the correlations found in this research in order to deepen understanding of linguistic humor, fasten the development of a clinically relevant evaluation tool on the Croatian market, establish the validity and reliability of the questionnaire, to make categorization of puns and jokes according to the rules and possibilities of the Croatian language and to expand the possibilities of the testing materials.

Key words: SLI, primary school, linguistic humor understanding, Croatian, essentialists

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PROBLEM ISTRAŽIVANJA	5
2.1. Cilj istraživanja.....	5
2.2. Hipoteze.....	5
3. METODE ISTRAŽIVANJA	6
3.1. Uzorak	6
3.2. Varijable	7
3.3. Ispitni materijal.....	8
3.4. Način provođenja istraživanja	9
3.5. Metode obrade podataka.....	10
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA	11
5. ZAKLJUČAK	21
6. LITERATURA	22
7. PRILOZI	23
7.1. Popis slika.....	23
7.2. Popis tablica.....	23

1. UVOD

U najopćenitijem smislu riječi, jezik je apstraktni sustav glasovnih znakova, specifičan za svaku jezičnu zajednicu i povijesno uvjetovan, koji služi ponajprije za sporazumijevanje, ali i samo za izražavanje. Generativisti jezik poistovjećuju s trima ili četirima samostalnim modulima, koji su u međusobnoj interakciji u jezičnoj djelatnosti: niz apstraktnih pravila koja određuju sintaktičke strukture, leksikon i fonološka reprezentacija (neke varijante generativizma pridodaju i samostalnu semantičku reprezentaciju) (Škiljan, 1986). Dakako, pri opisu jezika, polazi se od analize svih modula kako bi se došlo do ukupnih mogućnosti sustava. Takva analiza jezika dovodi nas do indirektno pretpostavke o mentalnoj reprezentaciji iskaza koja uključuje fonološku, morfološku, semantičku, sintaktičku i pragmatičku reprezentaciju te pravila po kojima se one međusobno odnose. Salvatore Attardo (1994) povezo je ovakvu pretpostavku sa „punsima“, tvrdeći da je razumijevanje „punsu“ (dosjetki, igri riječima) izvor lingvističkog dokaza za mentalnu reprezentaciju nekog iskaza koja se odvija na nesvjesnoj razini. Aarons (2012) je proširila njegove spoznaje dodavši razumijevanju dosjetki i razumijevanje viceva i šala. Ona smatra da je većina šala i nastala zbog toga što je dijete istražuje pravila i sastavnice jezika. Ovakav je način igranja jezikom nazvan defunkcionalizacijom jezika jer osim same igre ne postoji niti jedan drugi cilj ili svrha. Šale i vicevi su, dakle, samoodržavajuće jedinice koje nam daju podatke kojima istražujemo prirodu lingvističkog znanja i dječjeg uma. U prilog tome, dokazano je da defunkcionalizacija jezika potiče jezično usvajanje (Crystal, 1998). Stoga je pretpostavka mnogih autora (Huizinga, 1971 i Bateson, 1976) da procjenjivanjem ovakve igre možemo odrediti nečiju lingvističku kompetenciju. Freud (2003) je opravdao ovu tvrdnju povezavši defunkcionalizaciju jezika sa produciranjem velikog broja nenamjernih lingvističkih šala i viceva, dok je Apter (1982) došao do zaključka da igra pozitivno utječe i na produkciju namjernih lingvističkih šala i viceva. U svojoj knjizi, Groos (1901) čak tvrdi da temeljem procjene igre možemo predvidjeti razumijevanje i prirodu lingvističkog humora. Raskin (1985), pak, tvrdi da nam sama lingvistička kompetentnost i način na koji se igra koristi za stvaranje humorističnih rečenica ne govori ništa o samoj prirodi lingvističkog humora i njegovom razumijevanju. S njim se slaže i Attardo (1994) koji tvrdi da se ne smije usredotočiti na samo objašnjenje humora, već na humor kao sredstvo upoznavanja lingvističkih koncepata i potkategorija jezika. Dakle, koja je uopće definicija lingvističkog humora, kako se kategorizira i mjeri njegovo razumijevanje?

Potreba za „rigoroznom ili barem pouzdanom definicijom humora i njegovih kategorija“ kako bi se humor odmaknuo od ovisnosti o pojedinom području proučavanja, izrazito je

naglašena (Attardo, 1994). Naime, s obzirom da nema točne definicije lingvističkog humora postoji opasnost da se samo leksička dvosmislenost smatra lingvističkim humorom ili da ga se isključivo smatra sinonimom za cijeli humor što onda podrazumijeva da ne postoje semantičke granice. Stoga su se u definiranju i kategorizaciji humora javila dva smjera : esencijalisti i antiesencijalisti (teleološko i supstancijalističko proučavanje humora). Anti – esencijalisti smatraju da se humor ne može kategorizirati jer ne postoji točno odvojena generalizacija kategorija. Glavni predstavnik ovog smjera je Levis. Esencijalisti smatraju da postoji, odnosno da humor općenito, pa tako i lingvistički humor, može biti kategoriziran prema istim značajkama odnosno modalitetima. Raskin i Attardo najpoznatiji su predstavnici esencijalista. Njihova je pretpostavka da je za razumijevanje humora potrebno vladanje "višim" razinama jezične obrade (pragmatika, sintaksa diskursa) kao i sposobnost brze manipulacije semima tj. minimalnim elementima značenja s obzirom na to kako su oni ostvareni u leksemima (tzv. "izotopija", tj. pojava drugog značenja na mjestu gdje se očekuje prvo) (Attardo, 1994).

Green i Pepicello (1978) te Pepicello (1980) su podržali stajalište esencijalista stvorivši pojam lingvističke strategije. Ove strategije podrazumijevaju stvaranje blok elemenata. Većina elemenata uključuje gramatičku dvosmislenost u kojoj riječi i fraze imaju više od jedne osnovne semantičke strukture, ali su površinski identične forme kao rezultat iste fonološke, morfološke i sintaktičke gramatičke razine. Izdvojili su, dakle, 10 osnovnih elemenata koji su klasificirani prema fonološkim, morfološkim i sintaktičkim elementima :

- I. Fonološki elementi : leksički, minimalni parovi, metateze i naglasak/inverzija
- II. Morfološki elementi : nepravilna morfologija, morfološka analiza, izdvajanje vezanih morfema i pseudomorfologija
- III. Sintaktički elementi : frazemi i transformacijska dvosmislenost

Leksički elementi sadržavali su humor baziran na dvosmislenosti riječi, minimalni parovi uključivali su razliku u fonemu koja je tvorila dvosmislenost, metateze su podrazumijevale mijenjanje poretka glasova ili glasovnih skupina u riječi, potom je bila kategorija u kojoj položaj naglasaka mijenja značenje, element nepravilne morfologije podrazumijevao je da dolazi do iskorištavanja pogrešno interpretirane gramatičke forme, dok se u morfološkom elementu analize morfema dvosmislenost stvarala jer je jedan morfem izdvojen iz riječi i tretirao se kao posebna riječ koja je homofona s prvom. Pri izdvajanju vezanih morfema, vezani morfem se namjerno miješao sa nezavisnom riječi. U okviru elementa pseudomorfologije novonastala riječ postaje fonološka podloga za drugu riječ no ne i

morfološka. Transformacijska dvosmislenost podrazumijevala je sintaktičku derivaciju dvije različite strukture kako bi se dobila površinski jednaka struktura.

Nadalje, (Aarons, 2012) također tvrdi da medij utječe na razumijevanje lingvističkog humora. Prema njoj, postoje šale predstavljene *de dicto* (ovisne o svim sastavnicama jezika) i *de re* (ovisne samo o leksiku). Osim toga, ističe da humor za razliku od ostalih načina interakcije potiče refleksiju na jezik. U okviru ovog istraživanja koje se poziva generativni pristup (model govornikova znanja vlastitoga jezika) koji odražava govornikovu proizvodnu i kreativnu sposobnost da konstruira (ustrojava) i razumije beskonačno mnogo rečenica svojega jezika, uključivši i one na koje prije nije naišao, ova tvrdnja je izrazito važna jer potiče pretpostavku o intuitivnom uvidu koje govornik ima o svojem jeziku. Naime, Chomsky (1986) je uveo pojam univerzalne gramatike (prirođenog temelja na kojem se razvija znanje o jeziku i koji određuje univerzalna svojstva svih jezika) čija se adekvatnost ne prosuđuje po tome objašnjava li ona konačni skup promatranih podataka, već po tome proizvodi li beskonačni skup gramatičkih rečenica. Dakle, generativna bi gramatika pritom trebala objasniti i neke intuitivne uvide koje govornik ima o svojem jeziku, npr. prosudbe o tome je li neka za njega nova rečenica gramatična ili nije, uvid u to da su pojedine rečenice dvosmislene, da različite rečenice mogu imati istu interpretaciju (parafraze)... Stoga, on tvrdi da je to govornikovo prešutno (nesvjesno) znanje o jeziku. Dakle, tvrdnja Debre Aarons (2012) ide u prilog tome da se vicevi mogu koristiti kao dokaz nečijeg prešutnog lingvističkog znanja.

Osim toga, pretpostavlja i da jezični vicevi koji narušavaju normalnu automatiziranu eliminaciju dvosmislenosti mogu dati iznenadni pristup aspektima naše kompetencije, odnosno prešutnog znanja o jeziku čime postajemo svjesni nekog dijela jezika. Primjerice, možemo razumjeti vic i prepoznati sličnosti u vicevima koji su temeljeni na istim lingvističkim sastavnicama iako ih ne možemo objasniti i posebno istaknuti. S neurološkog gledišta, to je zato jer u razumijevanju lingvističkog humora sudjeluju obje hemisfere mozga (Spivey i sur., 2012). Pritom je lijeva hemisfera zaslužna za procesiranje, desna hemisfera za generiranje značenja, a obje hemisfere na kraju odlučuju o dvosmislenosti i izabiru pravo značenje (Coulson i Severens, 2007). Zato osobe koje su doživjele oštećenje jedne od hemisfera ne mogu dobro razumjeti lingvistički humor.

Isto tako, osobe koje imaju neoštećene hemisfere, ali ne shvaćaju metafore, mogu vrlo dobro shvatiti lingvistički humor što je dodatna zanimljivost s obzirom na prirodu posebnih jezičnih teškoća. Prema Reed (2005), najveći broj učenika s posebnim jezičnim teškoćama otkriven je u ranoj osnovnoškolskoj dobi (6-8 godina) te se dramatično smanjuje nakon 9

godina. Taj podatak potvrđen je i desetljeće kasnije. Dosadašnja istraživanja o razvoju djece s posebnim jezičnim teškoćama pokazala su i da oni, zbog teškoća u kogniciji i metalingvistici, često ne mogu pronaći i identificirati ključni podatak te pričati i razmišljati o jeziku. Nadalje, kod njih su izraženi i problemi u pamćenju verbalnih uputa i čitanju, pa često dolazi do nerazumijevanja uputa. Stoga je poželjno ponoviti uputu ili je popratiti slikovnim (vizualnim) predloškom (Reed, 2005). Daljnja istraživanja razumijevanja lingvističkog humora kod ove skupine djece pokazala su da adolescenti s posebnim jezičnim teškoćama teže razumijevaju verbalni lingvistički humor na fonološkoj (usvaja se od 6 do 9 godina), leksičkoj (usvaja se do 10. godine), sintaktičkoj (usvaja se do 12.godine) i morfološkoj razini (usvaja se do 15.godine), i te da imaju probleme u razumijevanju teorije uma što pretpostavlja da lošije razumiju humor temeljen na pretpostavkama (Brooks i Kempe, 2014).

Posljedično, ovakva priroda teškoća djeluje na kvalitetu života osobe s posebnim jezičnim teškoćama. Narušenost kvalitete života posebno dolazi do izražaja u procesu socijalizacije i u školovanju. Stoga ne čudi da se najveći problemi javljaju pri prelasku iz vrtića u školu te u adolescenciji (Reed, 2005). Prema Reed (2005), Bob Lazar i kolege su zaključili da već u doba vrtića, oko 30 % izjava učitelja sadržavalo je barem jednu pojavu dvosmislenog izraza, a 5% njihovih izjava sadržavalo je najmanje jedan idiom. Porastom razreda taj broj je do kraja školovanja narastao na 37% dvosmislenih izjava koje su sadržavale do 20% idioma. Nadalje, upotreba žargona, po kojem su adolescenti poznati, temelji se prvenstveno na figurativnom jeziku. Zapravo, sposobnost razumijevanja i korištenja žargona unutar skupine vršnjaka povezana je s prihvaćanjem vršnjaka i sposobnošću uspostavljanja prijateljstava tijekom adolescencije. Nippold (1998) čak sugerira da je "stjecanje kompetencije u figurativnom jeziku važan dio postajanja kulturno pismene osobe koja se lako izražava." Reed (2005) također tvrdi da su Jerome i njezini suradnici utvrdili da su starije učenice s oštećenjem jezika "negativnije shvatile školsku sposobnost, društveno prihvaćanje i ponašanje nego djeca s tipičnim jezičnim razvojem". Kod mlađe školske djece sa i bez jezičnih teškoća nije primijećen ovaj trend, odnosno, nisu se razlikovali u načinu na koji su se vidjeli na tim područjima.

2. PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Kao što je vidljivo iz pregleda teorija i spoznaja o ulozi, kategorizaciji, razumijevanju i procjeni lingvističkog humora kod osnovnoškolaca s posebnim jezičnim teškoćama i bez teškoća, možemo zaključiti da ne postoje neka novija istraživanja ovog područja, što je bila glavna motivacija za provođenje ovog istraživanja. Nadalje, mlađi osnovnoškolci rijetko su predmet istraživanja lingvističkog humora, što je dodatno potaknulo pitanje o razvoju razumijevanja ove vrste humora. Osim toga, najveća motivacija leži u činjenici da u Hrvatskoj ne postoji rad koji istražuje ovu problematiku, pa su i dosadašnje spoznaje upitne s obzirom na različitost engleskog i hrvatskog jezika.

2.1. Cilj istraživanja

Osnovni cilj istraživanja je, slijedeći generativističku teoriju i esencijalističku kategorizaciju lingvističkog humora, utvrditi kako jezik utječe na razumijevanje humora kod osnovnoškolaca bez teškoća i sa posebnim jezičnim teškoćama. Takav cilj uključuje propitkivanje sličnosti i različitosti u razumijevanju humora kod ove dvije skupine djece, zastarjelih teorija vezanih uz kategorizaciju i podjelu lingvističkog humora, primjene sličnih testova u okviru hrvatskog jezika te vodi ka boljem razumijevanju jezičnih procesa kod osnovnoškolske djece sa i bez posebnih jezičnih teškoća.

2.2. Hipoteze

Hipoteze ovog rada proizlaze iz prijašnjih generativističkih spoznaja o jeziku i esencijalističkih spoznaja o prirodi lingvističkog humora. Hipoteze jesu:

H1. Lingvistički humor i humor temeljen na zagonetkama, za razliku od humora temeljenog na pretpostavci, dobro disociraju skupinu djece s posebnim jezičnim teškoćama.

H2. Efekt dobi i spola jednak je za djecu bez teškoća i za djecu s posebnim jezičnim teškoćama.

H3. Razina samopouzdanja u nižim razredima osnovne škole ne razlikuje djecu s posebnim jezičnim teškoćama od djece uredna jezičnog razvoja, ali se očekuju spolne razlike u izraženoj razini samopouzdanja.

3. METODE ISTRAŽIVANJA

3.1. Uzorak

Odabir uzorka ispitanika obuhvatio je dvije skupine učenika prvih i drugih razreda iz tri osnovne škole u Zagrebu: OŠ Retkovec, OŠ Dragutina Kušlana i OŠ Petra Preradovića. Prva, kontrolna skupina, uključivala je 20 učenika (10 djevojčica i 10 dječaka) bez posebnih jezičnih teškoća. Druga, eksperimentalna skupina, sadržavala je 20 učenika (10 djevojčica i 10 dječaka) sa posebnim jezičnim teškoćama koji su uključeni u logopedski tretman unutar škole koju pohađaju. Ispitanici su bili izjednačeni po dobi (6;9 – 9;3), spolu i rezultatima na testu razumijevanja gramatike (TROG – 2: HR) te Peabody slikovnom testu rječnika (PPVT-III-HR). Kontrolna skupina na oba testa morala je postići više prosječne rezultate, dok je eksperimentalna skupina morala postići rezultate do 2SD niže od prosjeka na TROG -2 :HR testu, te niže prosječne rezultate na testu razumijevanja rječnika (Tablica 1.). Ovakvi stroži kriteriji uzeti su zbog ograničenja veličine uzorka kao i mlađe dobi ispitanika kako bi se dobio što prigodniji uzorak. Spontani govor i školski uspjeh procijenili su logoped i učitelji u školi. Skupina djece s posebnim jezičnim teškoćama pokazala je slabija postignuća u školi te zamjetne jezične teškoće u spontanom govoru pri formuliranju morfološki i sintaktički ispravih struktura, davanju uputa, prenošenju komunikacijskih poruka i postavljanju te odgovaranju na pitanja. Svim ispitanicima hrvatski je materinji jezik, imaju uredan audiološki i psihološki nalaz, postižu prosječne rezultate na testovima inteligencije i nemaju dodatnih teškoća.

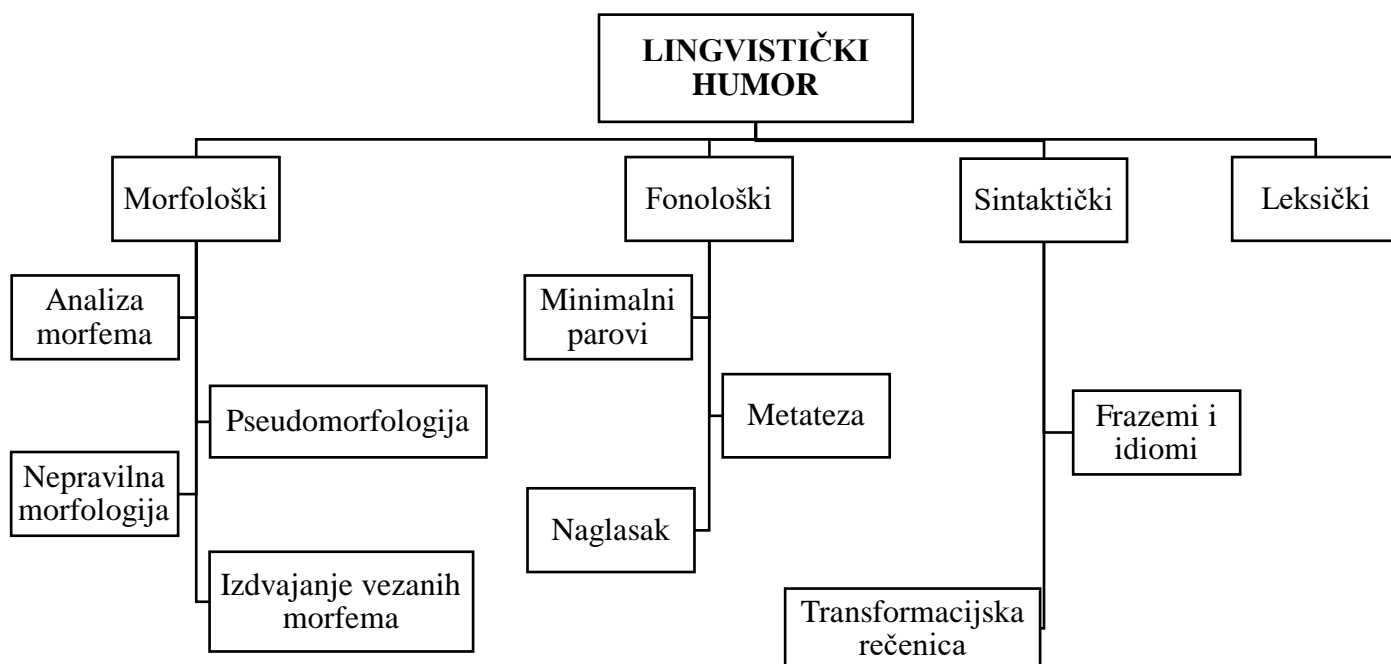
Tablica 1. Prosječni rezultati TROG-2:HR i PPVT-III-HR testa

Naziv testa	Skupina	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Minimum	Maksimum
Ukupan rezultat TROG-2:HR testa	Kontrolna skupina	20	108,85	3,265	103	114
	Posebne jezične teškoće	20	80,00	7,678	73	98
Ukupan rezultat PPVT-III-HR testa	Kontrolna skupina	20	120,95	13,705	98	144
	Posebne jezične teškoće	20	99,30	10,260	87	128

3.2. Varijable

S obzirom na isključujuće kriterije nezavisne varijable ovog istraživanja uključuju dob u godinama i mjesecima, spol, razred i skupinu kojoj ispitanici pripadaju.

Zavisne varijable određene su prema prilagođenoj klasifikaciji koju nudi Pepicello (1980) s obzirom da je to najpotpunija i najorganiziranija metoda definiranja elemenata i kategorija lingvističkog humora koja slijedi generativistički pristup. Klasifikacija je prilagođena s obzirom na prirodu i pravila hrvatskog jezika, pa su neke potkategorije morale biti uklonjene, a leksička kategorija izdvojena je kao posebna vrsta lingvističkog humora, a ne kao potkategorija fonološkog humora. To je zato jer unutar hrvatskog jezika ona ne zahtijeva manipulaciju na fonološkoj gramatičkoj razini. Dakle, zavisne varijable podijeljene su u 4 osnovne vrste (kategorije) lingvističkog humora : sintaktičku, morfološku, fonološku i leksičku. Svaka vrsta lingvističkog humora procijenjena je na temelju potkategorija koje ju određuju (Slika 1.), a prilagođene su prema mogućnostima hrvatskog jezika.

Slika 1. Shema zavisnih varijabli

Osim toga, kako bi se testirali prijašnji zaključci i teorije dodane su i zavisne varijable humora temeljenog na pretpostavci, humora temeljenog na zagonetki i samoprocjena humora RHAI ljestvicom koja ispituje razinu samopouzdanja.

3.3. Ispitni materijal

Dakle, kako je opisano u prijašnjem poglavlju zadaci unutar upitnika sistematizirani su u 4 glavne kategorije lingvističkog humora ovisno o lingvističkom elementu (potkategoriji) kojim se upravlja unutar zadatka.

Sav ispitni materijal preuzet je iz tri knjige viceva i šala koje su prilagođene uzrastu od 6 do 9 godina¹, pa je odabir materijala za ispitivanje lingvističkog humora bio donekle ograničen. Naime, s obzirom na pravila hrvatskog jezika i dob ispitanika za određene je kategorije (leksički humor, minimalni parovi, analiza morfema, nepravilna morfologija) bilo puno lakše pronaći materijale, pa drugi elementi (naglasak, frazemi, transformacijska rečenica) nisu zastupljeni u jednakoj mjeri u upitnicima. Nadalje, pri odabiru materijala mnoge su šale izbačene zbog neprimjerenog sadržaja, neobičnog vokabulara te sadržavanja engleskih riječi i fraza. Izbačene su i šale koje se temelje na etničkom humoru kao i one gdje se logički može zaključiti na temelju iskustva. Tako je ukupno odabrana 41 čestica unutar kategorija fonološkog, morfološkog, sintaktičkog i leksičkog humora, te humora baziranog na pretpostavci i zagonetki. Najviše čestica ispitivala je kategorija morfološkog humora (15 čestica), zatim slijede kategorije fonološkog (7 čestica), leksičkog (5 čestica) i sintaktičkog (4 čestice) humora. Dakle, broj ispitnih čestica nije bio jednak unutar svih kategorija što predstavlja bitno ograničenje ispitnog materijala, no unutar svake potkategorije morala je postojati bar jedna čestica. Ograničenje materijala predstavlja i činjenica da je u formiranju zadatka preuzet originalni format šale onako kako je predstavljen u knjizi. Stoga su unutar morfološkog, fonološkog i leksičkog humora šale predstavljene u formatu višestrukog izbora te kao deklarativi, dok su čestice leksičkog humora predstavljene isključivo u formatu deklarativa. Šale koje ispituju humor baziran na pretpostavci (5 čestica) i zagonetki (5 čestica) također su predstavljene u oba formata.

¹ Štilinović, J. (2002): Vicomat – zbirka viceva i šala za djecu. Zagreb: Profil.

Lelarge, F. (2009): 365 šala za djecu od 7 godina nadalje. Zagreb: Naša djeca.

Lelarge, F. (2003): 365 šala za djecu od 9 godina. Zagreb: Naša djeca.

Osim ovih nestandardiziranih upitnika, osmišljenih za potrebe ovog istraživanja, prevedena je i ljestvica samoprocjene humora (RHAI). Ljestvica se sastoji od 16 standardiziranih čestica prema kojima ispitanik sam procjenjuje koliko se slaže sa izrečenom tvrdnjom prema Likertovoj ljestvici (1 – nikako se ne slažem do 5 – u potpunosti se slažem).

3.4. Način provođenja istraživanja

Svaki ispitanik individualno je rješavao svaki upitnik. Uputa za rješavanje dana je u usmenom obliku i ponovljena je minimalno 3 puta prije svakog dijela upitnika. Ispitivanje je trajalo jedan školski sat (45 min) unutar kojeg su svi ispitanici uspješno stigli riješiti sve čestice koje su im predstavljene.

Zadaci su ispitanicima predstavljeni u pisanoj, usmenoj i slikovnoj formi. Pisane zadatke ispitanik je prvo sam pročitao i pokušao riješiti, potom su mu bili i usmeno pročitani. Zadaci su pisani klasičnim Times New Roman fontom, veličinom slova 12 s dvostrukim proredom u programu Word. Potom su isprintani crnom bojom na mat bijeloj A4 podlozi i pravilno odvojeni po stranicama kako bi bili prilagođeni globalnoj vizualizaciji teksta. Usmene zadatke ispitivač je isključivo pročitao. Slikovni zadaci su bili prvo pročitani, a onda i popraćeni slikovnim materijalom. Vrijeme odgovaranja i broj usmenog ponavljanja zadatka nisu bili ograničeni.

Njihovi odgovori bodovani su prema protokolu kojeg je osmislio autor istraživanja za potrebe ovog rada. Bodovi su se u pojedinom zadatku, ovisno o vrsti i potkategoriji lingvističkog humora, kretali od 0 do 5. Kako bi ostvario maksimalan broj bodova ispitanik je morao zadovoljiti tri kriterija. Prvi kriterij je bio točno samostalno odgovoriti s obzirom na način ispitivanja, drugi je zahtijevao da ispitanik otkrije izvor dvosmislenosti (ključnu riječ). To se moglo ostvariti spominjući da se riječ ili fraza koriste na nejasan ili neočekivan način, da riječ ima više značenja ili da se idiom prihvaća u doslovnom smislu. Posljednji kriterij podrazumijevao je objašnjenje dvosmislenosti. Ispitanik je morao objasniti dva značenja koja bi se mogla izvesti iz dvosmislenosti.

Zaključno, svakom je ispitaniku bila pročitana i prikazana svaka čestica unutar RHAI skale samoprocjene. RHAI ljestvica samoprocjene humora bodovana je prema standardiziranom principu gdje se određeni odgovori rekodiraju kako bi se dobio konačan broj bodova.

3.5. Metode obrade podataka

Obrada podataka odvijala se između skupina i unutar svake skupine u IBM SPSS Statistics Data Editoru 23.

S obzirom da je Shapiro – Wilk test pokazao normalnu distribuciju ($p > 0,05$) na sve 4 glavne zavisne varijable, podaci između skupina analizirani su t-testom za 2 nezavisna uzorka kao i jednosmjernom analizom varijance za nezavisne uzorke (ANOVA) ukoliko je bio uključen veći broj varijabli. U dvije ispitivane čestice (humor baziran na pretpostavci i leksički vizualni zadaci) test je pokazao nenormalnu distribuciju (vjerojatno zbog malog broja ispitanika u KS), pa su podaci između skupina u tim potkategorijama analizirani neparametrijskim Mann - Whitney U testom za nezavisne uzorke (Tablica 2).

Tablica 2. Shapiro - Wilk test normalnosti distribucije

VARIJABLA	Shapiro-Wilk		
	Statistička vrijednost	DF	Značajnost
Ukupan rezultat RHAJ skale samoprocjene humora	,961	40	,175
Ukupan rezultat morfološkog humora	,979	40	,662
Ukupan rezultat fonološkog humora	,979	40	,651
Ukupan rezultat sintaktičkog humora	,975	40	,498
Ukupan rezultat leksičkog humora	,957	40	,137
Ukupan rezultat humora baziranog na pretpostavci	,930	40	,016
Ukupan rezultat zadataka baziranih na zagonetki	,950	40	,074

Podaci unutar skupina su se analizirali deskriptivno, s obzirom na spomenuto ograničenje ispitnog materijala (nejednak broj zadataka u kategorijama, preuzet originalni format) i činjenicu da su neki elementi zahtijevali više od jednog načina odgovaranja.

Pearson test korelacije bio je primarno korišten kako bi se utvrdilo jesu li dob i spol značajan prediktor u broju proizvedenih pogrešaka.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

Ovi upitnici pokazali su da su na sve četiri glavne zavisne varijable (leksičkom, fonološkom, morfološkom i sintaktičkom humoru) učenici s posebnim jezičnim teškoćama postigli značajno slabije rezultate ($p < 0,05$) od učenika s normalnim razvojem (Tablica 3).

Tablica 3. Rezultati između skupina na glavnim odrednicama lingvističkog humora analiziranih t-testom

VARIJABLA	SKUPINA	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Značajnost
Ukupan rezultat RHAI skale samoprocjene humora	Kontrolna skupina	20	30,35	4,209	0,78
	Posebne jezične teškoće	20	27,65	5,163	
Ukupan rezultat morfološkog humora	Kontrolna skupina	20	48,20	7,797	,000
	Posebne jezične teškoće	20	34,15	9,045	
Ukupan rezultat fonološkog humora	Kontrolna skupina	20	17,80	2,931	,000
	Posebne jezične teškoće	20	12,00	3,613	
Ukupan rezultat sintaktičkog humora	Kontrolna skupina	20	8,50	2,685	,000
	Posebne jezične teškoće	20	4,60	2,722	
Ukupan rezultat leksičkog humora	Kontrolna skupina	20	14,95	4,524	,019
	Posebne jezične teškoće	20	11,55	4,261	
Ukupan rezultat humora baziranog na pretpostavci	Kontrolna skupina	20	6,35	2,183	,433
	Posebne jezične teškoće	20	5,90	1,294	
Ukupan rezultat zadataka baziranih na zagonetki	Kontrolna skupina	20	9,35	2,033	,000
	Posebne jezične teškoće	20	6,25	2,511	

Iz tablice je vidljivo da nije pronađena niti statistički značajna razlika ($p > 0,05$) između dvije skupine na zadacima koji ispituju humor baziran na pretpostavci što potvrđuje nalaze prethodnih istraživanja. No, utvrđeno je i da ne postoji statistički značajna razlika ($p > 0,05$) između ove dvije skupine na varijabli koja procjenjuje razinu samopouzdanja. Dakle, sukladno nalazima Jerome i suradnika (2002.) utvrđeno je da u ranoj osnovnoškolskoj dobi posebne jezične teškoće nemaju bitan utjecaj na razinu samopouzdanja kod djece. Trebalo bi dodatno istražiti je li ovaj rezultat posljedica nesvjesnosti djece o teškoći ili je posljedica toga što hrvatski jezik kojim se učitelji izražavaju ne sadrži toliki broj idioma i dvosmislenih riječi kao što je to sadržavao jezik u istraživanjima Lazarova i suradnika (1989).

Razred, odnosno dob ispitanika između grupa, nije statistički utjecala na ukupno ostvarene rezultate unutar glavnih kategorija lingvističkog humora između kontrolne i eksperimentalne skupine. Djeca koja pohađaju drugi razred nisu imala bolje rezultate od djece koja pohađaju prvi razred u obje skupine, što opovrgava prijašnje spoznaje. Pearsonov koeficijent značajnosti ($p > 0,05$) također je potvrdio da ne postoji korelacija između skupine kojoj je ispitanik pripadao i njegove dobi (Tablica 4).

Tablica 4. Utjecaj razreda između skupina na glavne sastavnice lingvističkog humora i razinu samopouzdanja

Varijabla	Razred koji pohađa ispitanik	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Značajnost
Ukupan rezultat RHAI skale samoprocjene humora	1. razred	20	28,10	4,191	,245
	2. razred	20	29,90	5,379	
Ukupan rezultat morfološkog humora	1. razred	20	38,30	9,027	,098
	2. razred	20	44,05	12,150	
Ukupan rezultat fonološkog humora	1. razred	20	13,90	4,529	,151
	2. razred	20	15,90	4,090	
Ukupan rezultat sintaktičkog humora	1. razred	20	6,10	3,370	,398
	2. razred	20	7,00	3,293	
Ukupan rezultat leksičkog humora	1. razred	20	12,15	4,475	,138
	2. razred	20	14,35	4,705	

No, istraživanjem daljnje korelacije pronađene su korelacije razreda i ukupnog rezultat zadataka nepravilne morfologije ($r_s = 0,395$), ukupnog rezultata zadataka minimalnih parova

($r_s=0,399$) i rezultata zadataka frazema i idioma koji su bili predstavljeni u pisanom obliku ($r_s=0,347$). Ove korelacije vidljive su samo između skupina gdje skupina djece s PJT postiže slabije rezultate na razini značajne korelacije od 5%. Ovaj podatak izrazito je koristan za planiranje terapije, posebice jer pokazuje da se potkategorije morfološkog i sintaktičkog humora mogu iskoristiti kao čestice uvježbavanja i provjere razumijevanja.

Nadalje, utjecaj spola također nije statistički značajan na varijabli procjene samopouzdanja. Djevojčice i dječaci u obje grupe pokazuju podjednaku razinu samopouzdanja. Ali, utjecaj spola statistički je značajan na varijabli sintaktičkog humora gdje djevojčice postižu bolje rezultate od dječaka u obje skupine. Pronađena je i korelacija ($p=0,347$) na razini od 5% u zadacima razumijevanja frazema i idioma koja ide u korist djevojčica (Tablica 5).

Tablica 5. Utjecaj spola između skupina na glavne sastavnice lingvističkog humora i razinu samopouzdanja

VARIJABLA	SPOL	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Značajnost
Ukupan rezultat RHAI skale samoprocjene humora	Žene	20	28,90	5,370	,898
	Muškarci	20	29,10	4,400	
Ukupan rezultat morfološkog humora	Žene	20	41,45	11,335	,876
	Muškarci	20	40,90	10,857	
Ukupan rezultat fonološkog humora	Žene	20	14,90	5,025	1,000
	Muškarci	20	14,90	3,754	
Ukupan rezultat sintaktičkog humora	Žene	20	7,65	2,758	,034
	Muškarci	20	5,45	3,531	
Ukupan rezultat leksičkog humora	Žene	20	13,20	5,001	,947
	Muškarci	20	13,30	4,438	

Način provođenja testiranja pokazao je drugačije rezultate nego što su zaključila strana istraživanja. Naime, analiza podataka pokazala je da postoji razlika između djece s PJT i kontrolne skupine kada je način ispitivanja vizualni. Isto tako, skupina djece sa posebnim jezičnim teškoćama nije točnije rješavala usmeni nego pismeni test, već su obje skupine najbolje rješavale pismeni test (Tablica 6), no vidljiva je statistički značajna razlika u svim glavnim kategorijama lingvističkog humora (morfološki $p = 0,000$; fonološki $p = 0,001$;

sintaktički $p = 0,000$; leksički $p = 0,006$) kad su zadaci predstavljeni u pisanom obliku gdje kontrolna skupina postiže bolje rezultate. Isto tako KS je bolja ($p = 0,013$) u usmenom rješavanju morfoloških zadataka.

Tablica 6.1. Usmeno i pismeno prezentiranja testa između skupina

SKUPINA		ukupni usmeni rezultat morfološkog humora	ukupni pismeni rezultat morfološkog humora	ukupni usmeni rezultat fonološkog humora	ukupni pismeni rezultat fonološkog humora	ukupni usmeni rezultat sintaktičkog humora	ukupni pismeni rezultat sintaktičkog humora	ukupni usmeni rezultat leksičkog humora	ukupni pismeni rezultat leksičkog humora
Kontrolna skupina	Ar.sred	14,55	21,60	12,35	2,40	6,10	3,15	6,45	1,05
	Std.dev	2,892	4,773	2,700	1,759	2,382	1,348	2,114	,945
	Varijanca	8,366	22,779	7,292	3,095	5,674	1,818	4,471	,892
Posebne jezične teškoće	Ar.sred	11,20	15,00	8,60	1,45	3,15	2,55	4,30	,90
	Std.dev	4,959	5,903	3,530	1,432	1,725	1,432	2,515	1,165
	Varijanca	24,589	34,842	12,463	2,050	2,976	2,050	6,326	1,358

Mann – Whitney U testom ispitane su i razlike između skupina na slikovnim zadacima (tablica 6.2) s obzirom da je distribucija na ovoj varijabli bila nenormalna. Uočeno je da kontrolna skupina generalno bolje rješava slikovne zadatke temeljene na leksičkom ($p=0,018$) i morfološkom ($p = 0,002$) humoru te zagonetki ($p=0,000$).

Tablica 6.2. Slikovno prezentiranje testa između skupina

Varijabla	Skupina	Broj ispitanika	Rang	Značajnost
Ukupni slikovni rezultat leksičkog humora	Kontrolna skupina	20	24,53	,027
	Posebne jezične teškoće	20	16,48	
Ukupni slikovni rezultat humora baziranog na zagonetki	Kontrolna skupina	20	26,03	,001
	Posebne jezične teškoće	20	14,98	
Ukupni slikovni rezultat morfološkog humora	Kontrolna skupina	20	11,80	,002
	Posebne jezične teškoće	20	8,25	

Analizirane su i razlike između grupa u potkategorijama svake glavne kategorije lingvističkog humora (Tablica 7). Iz tablice 7. možemo iščitati da je skupina učenika sa posebnim jezičnim teškoćama statistički slabije i teže razumjela humor koji je uključivao mijenjanje poretka glasova ili glasovnih skupina u riječi, namjerno miješanje morfema sa nezavisnom riječi u neobičan oblik, sintaktičko deriviranje dvije različite strukture u površinski jednaku strukturu i zadatke u kojima postoji fonološka, no ne i morfološka podloga u novonastaloj riječi. Uočeno je, stoga, da djeca sa posebnim jezičnim teškoćama teško razumiju prirodu višenamjenskih riječi te znatno slabije segmentiraju i redefiniiraju fonološke nizove. Utjecaj jezika na razumijevanje lingvističkog humora time je potvrđen.

Tablica 7. Razlika između skupina u potkategorijama glavnih zavisnih varijabli

Potkategorija glavne kategorije lingvističkog humora	Skupina	Ukupan broj	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Značajnost
Ukupan rezultat zadataka nepravilne morfologije	Kontrolna skupina	20	12,75	3,726	,334
	Posebne jezične teškoće	20	9,50	3,220	
Ukupan rezultat zadataka analize morfema	Kontrolna skupina	20	19,60	4,321	,569
	Posebne jezične teškoće	20	14,25	4,723	

Ukupan rezultat zadataka izdvajanja vezanih morfema	Kontrolna skupina	20	2,30	1,809	,022
	Posebne jezične teškoće	20	1,40	1,353	
Ukupan rezultat zadataka minimalnih parova	Kontrolna skupina	20	11,40	2,137	,318
	Posebne jezične teškoće	20	8,15	2,681	
Ukupan rezultat zadataka metateze	Kontrolna skupina	20	4,40	1,392	,031
	Posebne jezične teškoće	20	3,00	1,835	
Ukupan rezultat zadataka naglaska	Kontrolna skupina	20	2,00	1,747	,075
	Posebne jezične teškoće	20	,85	1,461	
Ukupan rezultat zadataka frazema i idioma	Kontrolna skupina	20	6,75	2,489	,441
	Posebne jezične teškoće	20	3,85	2,720	
Ukupan rezultat zadataka transformacijske rečenice	Kontrolna skupina	20	1,75	,639	,000
	Posebne jezične teškoće	20	,75	,967	

Podaci u potkategoriji pseudomorfologije jedini su nenormalno distribuirani, pa je u njihovoj obradi korišten Mann – Whitney U test. Test je opovrgnuo prijašnje teorije prema kojima će na sastavnici pseudomorfologije obje skupine raditi malo pogrešaka. Naime, obrada podataka dokazala je da je kontrolna skupina postigla statistički značajno više rezultate, odnosno ponudila više točnih odgovora od eksperimentalne skupine (Tablica 8) što ide u prilog prijašnjem zaključku.

Tablica 8. Potkategorija pseudomorfologije između skupina

Varijabla	Skupina	Broj ispitanika	Rang	Zbroj rangova	Značajnost
Ukupan rezultat zadataka pseudomorfologije	Kontrolna skupina	20	26,73	534,50	,001
	Posebne jezične teškoće	20	14,28	285,50	

Analiza i obrada podataka odvijala se i unutar iste skupine ispitanika, ali se, kao što je već spomenuto, zbog ograničenja ispitnog materijala temeljila na deskriptivnoj analizi.

S obzirom da se razred nije pokazao kao statistički značajan podatak između skupina, istražen je utjecaj razreda unutar iste grupe. Rezultati su pokazali da djeca s PJT koja pohađaju drugi razred nisu postizala bolje rezultate od djece s PJT koja pohađaju prvi razred (Tablica 9.1.) niti su radila manje pogrešaka u kategoriji leksičkog humora (tablica 9.2.). Dapače, iz podataka je vidljivo da je broj pogrešaka bio podjednak.

Tablica 9.1. Kriterij razreda unutar skupine djece s PJT

SKUPINA	RAZRED	KOJI POHAĐA ISPITANIK	ukupan rezultat morfološkog humora	ukupan rezultat fonološkog humora	ukupan rezultat sintaktičkog humora	ukupan rezultat leksičkog humora
Kontrolna skupina	1. razred	Aritmetička sredina	43,70	17,10	8,40	12,60
		Standardna devijacija	7,959	2,685	2,171	4,719
		Varijanca	63,344	7,211	4,711	22,267
	2. razred	Aritmetička sredina	52,70	18,50	8,60	17,30
		Standardna devijacija	4,473	3,136	3,239	2,946
		Varijanca	20,011	9,833	10,489	8,678
Posebne jezične teškoće	1. razred	Aritmetička sredina	32,90	10,70	3,80	11,70
		Standardna devijacija	6,624	3,653	2,741	4,423
		Varijanca	43,878	13,344	7,511	19,567
	2. razred	Aritmetička sredina	35,40	13,30	5,40	11,40
		Standardna devijacija	11,197	3,234	2,591	4,326
		Varijanca	125,378	10,456	6,711	18,711

Tablica 9.2. Broj pogrešaka u kategoriji leksičkog humora s obzirom na razred unutar skupine djece s PJT

SKUPINA	RAZRED	Vrijednost	Rezultat
Posebne jezične teškoće	1. razred	Aritmetička sredina	11,70
		Standardna devijacija	4,423
		Varijanca	19,567
	2. razred	Aritmetička sredina	11,40
		Standardna devijacija	4,326
		Varijanca	18,711

Iz tablice 9.1. vidljiv je i podatak koji opovrgava teoriju koja tvrdi da djeca s PJT koja pohađaju drugi razred osnovne škole postižu bolje rezultate od djece bez teškoća koja pohađaju prvi razred osnovne škole. Ova spoznaja govori nam o tome da se razumijevanje lingvističkog humora ne povećava sa dobi već da, ako je suditi po prije pronađenim korelacijama, ovisi o razini morfološkog, fonološkog i sintaktičkog znanja.

Promatranje utjecaja spola unutar skupina djelomično je potvrdilo teorijske spoznaje preuzete iz stranih istraživanja koja su navedena u uvodu. Naime, analizom rezultata potpuno su potvrđeni rezultati stranih istraživanja koji tvrde da će djevojčice unutar kontrolne skupine uspješnije rješavati zadatke na svim glavnim sastavnicama lingvističkog humora od dječaka unutar kontrolne skupine. Djelomično je potvrđena i pretpostavka da će dječaci unutar skupine djece s PJT imati lošije rezultate od djevojčica na svim glavnim sastavnicama (Tablica 10). Naime, dječaci su ipak postigli bolje rezultate na 2 glavne sastavnice, fonološkom i leksičkom humoru.

Tablica 10. Utjecaj spola na rezultate unutar skupina

SPOL	SKUPINA		ukupan rezultat morfološkog humora	ukupan rezultat fonološkog humora	ukupan rezultat sintaktičkog humora	ukupan rezultat leksičkog humora
Žene	Kontrolna skupina	Aritmetička sredina	48,70	18,20	9,50	15,70
		Standardna devijacija	8,247	3,490	2,415	4,244
		Varijanca	68,011	12,178	5,833	18,011
		Koeficijent varijabilnosti	16,93%	19,18%	25,42%	27,03%
	Posebne jezične teškoće	Aritmetička sredina	34,20	11,60	5,80	10,70
		Standardna devijacija	9,295	4,115	1,619	4,572
		Varijanca	86,400	16,933	2,622	20,900
		Koeficijent varijabilnosti	27,18%	35,47%	27,91%	42,73%

Muškarci	Kontrolna skupina	Aritmetička sredina	47,70	17,40	7,50	14,20
		Standardna devijacija	7,732	2,366	2,677	4,894
		Varijanca	59,789	5,600	7,167	23,956
		Koeficijent varijabilnosti	16,21%	13,60%	35,70%	34,46%
	Posebne jezične teškoće	Aritmetička sredina	34,10	12,40	3,40	12,40
		Standardna devijacija	9,291	3,204	3,134	3,978
		Varijanca	86,322	10,267	9,822	15,822
		Koeficijent varijabilnosti	27,25%	25,84%	92,18%	32,08%

Zaključno, treba naglasiti da su na razini od 1% pronađene korelacije skupine i humora baziranog na zagonetki te morfološkog, fonološkog, sintaktičkog i leksičkog humora. Ista razina korelacije uočena je i između humora baziranog na pretpostavci i humora baziranog na zagonetki. Korelacija na razini od 5% uočena je između RHAI ljestvice samoprocjene i humora baziranog na zagonetki, humora baziranog na pretpostavci i morfološkog humora. Ista razina korelacije pronađena je između morfološkog humora i humora baziranog na pretpostavci te između skupine i leksičkog te sintaktičkog humora. Isto tako je uočeno da je morfološki humor u korelaciji sa svim ostalim kategorijama humora što daje naslutiti da je razumijevanje morfološkog humora preduvjet za razumijevanje svih ostalih vrsta lingvističkog humora. Svakako je potrebno daljnjim istraživanjima detaljnije objasniti ove korelacije.

5. ZAKLJUČAK

Unatoč ograničenjima uzorka i ispitnog materijala, analizom i obradom podataka ovo istraživanje uspjelo je obuhvatiti prigodan uzorak te pružiti uvid u to kako jezična znanja utječu na razumijevanje humora kod osnovnoškolaca mlađe dobne skupine sa i bez posebnih jezičnih teškoća u okviru hrvatskog jezika. Nalazi su općenito konzistentni s nekim istraživanjima koja se odnose na razumijevanje osnovnih kategorija lingvističkog humora i na figurativni jezik s obzirom na skupinu kojoj pripadaju (potvrđena H1). Ustanovljeno je i da su između skupina djevojčice bolje od dječaka u razumijevanju sintaktičkog humora, dok je unutar skupine osnovnoškolaca s PJT zaključeno da dječaci bolje razumiju fonološki i leksički humor. Ostale pretpostavke stranih istraživanja su opovrgnute što pokazuje da neki engleski testovi, teorije i nalazi ne mogu biti primijenjeni na hrvatsku djecu.

S obzirom da se dob nije pokazala kao statistički značajan podatak u ovom istraživanju, moguće zbog male dobne razlike između skupina, potrebno je daljnjim istraživanjima ispitati stavke i zadatke s većim brojem djece različitih dobnih skupina. Korelacije koje su pronađene potrebno je, također, dodatno istražiti kako bi se produbilo znanje o razumijevanju humora i učinio korak ka razvijanju klinički relevantnog alata za procjenu na hrvatskom tržištu. Potrebno je utvrditi valjanost i pouzdanost upitnika, napraviti kategorizaciju viceva prema pravilima i mogućnostima hrvatskog jezika te proširiti mogućnosti ispitnog materijala.

6. LITERATURA

1. Aarons, D. (2012): Jokes and the linguistic mind. New York: Routledge.
2. Apter, M. J. (1982): The Experience of Motivation: The Theory of Psychological Reversals . Cambridge: Academic Press.
3. Attardo, S. (1994): Linguistic theories of humor. Berlin: Walter de Gruyter.
4. Bateson, G. (1976): A Theory of Play and Fantasy. U : Bruner, J.S.: *Play: Its Role in Development and Evolution*. Harmondsworth: Penguin, 119 - 129.
5. Brooks, P. i Kempe, V. (2014): Encyclopedia of Language Development. New York: SAGE Publications.
6. Chomsky, N. (1986): Knowledge of Language. New York: Praeger.
7. Coulson, E. i Severens, S. (2007): Hemispheric asymmetry and pun comprehension: when cowboys have sore calves. *Brain and language*, 2(100), 172 - 182.
8. Crystal, D. (1998): Language play. Chicago: University of Chicago Press.
9. Freud, S. (2003): The Joke and Its Relation to the Unconscious. London: Penguin Classics.
10. Green, J.W i Pepicello, T. (1978): Wit in riddling: A linguistic perspective. *Genre*, 11, 1 - 13.
11. Groos, K. (1901): The Play Of Man. Appleton: University of Michigan.
12. Huizinga, J. (1971): Homo Ludens: A Study of the Play-Element in Culture. Boston: The Beacon Press.
13. Nippold, M. A. (1998): Later Language Development : The school aged and adolescent years. Austin TX: Pro - Ed.
14. Pepicello, W. (1980): Linguistic strategies in riddling. *Western Folklore*, 39, 1 - 16.
15. Raskin, V. (1985): Semantic mechanisms of humor. Dordrecht: Springer Science & Business Media.
16. Raskin, V. (2008): The Primer of Humor Research. Berlin: Mouton de Gruyter.
17. Reed, A.V. (2005): An introduction to children with language disorders. Boston: Pearson.
18. Spivey, M., Joannis, M. i McRae, K. (2012): The Cambridge Handbook of Psycholinguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
19. Škiljan, D. (1986): O definiciji jezika i govora. *Govor*, 1(1), 19 - 26.

7. PRILOZI

7.1. Popis slika

Slika 1. Shema zavisnih varijabli	7
---	---

7.2. Popis tablica

Tablica 1. Prosječni rezultati TROG-2:HR i PPVT-III-HR testa.....	6
Tablica 2. Shapiro - Wilk test normalnosti distribucije.....	10
Tablica 3. Rezultati između skupina na glavnim odrednicama lingvističkog humora analiziranih t-testom.....	11
Tablica 4. Utjecaj razreda između skupina na glavne sastavnice lingvističkog humora i razinu samopouzdanja	12
Tablica 5. Utjecaj spola između skupina na glavne sastavnice lingvističkog humora i razinu samopouzdanja	13
Tablica 6.1. Usmeno i pismeno prezentiranja testa između skupina	14
Tablica 6.2. Slikovno prezentiranje testa između skupina.....	16
Tablica 7. Razlika između skupina u potkategorijama glavnih zavisnih varijabli.....	15
Tablica 8. Potkategorija pseudomorfologije između skupina	17
Tablica 9.1. Kriterij razreda unutar skupine djece s PJT.....	18
Tablica 9.2. Broj pogrešaka u kategoriji leksičkog humora s obzirom na razred unutar skupine djece s PJT.....	19
Tablica 10. Utjecaj spola na rezultate unutar skupina.....	19